

SERGEI DOVLATOV

LEIVATÖÖ
VÕÕRAMAA NAIN

Vene keelest tõlkinud Jüri Ojamaa

Tõlgitud raamatutest:

Сергей Довлатов	Сергей Довлатов
«Ремесло»	«Иностранка»
Азбука-классика	Азбука-классика
Санкт-Петербург, 2005	Санкт-Петербург, 2006

Esmatrükk eesti keeles Hotger 2006.
Teine, parandatud ja täiendatud trükk.

Värsid tõlkinud Mati Soomre
Toimetanud Krista Leppikson ja Hele Pärn
Sarja kujundanud Jüri Jegorov
Disainer Villu Koskaru

Ремесло: Copyright © 1985, 2016, Sergei Dovlatov. All rights reserved.
Иностранка: Copyright © 1986, 2016, Sergei Dovlatov. All rights reserved.
Tõlge eesti keelde © Jüri Ojamaa ja Tänapäev, 2019

Trükitud OÜ Greif trükikojas

ISBN 978-9949-85-603-9
www.tnp.ee

SISUKORD

LEIVATÖÖ	7
<i>Esimene osa. Nähtamatu raamat</i>	9
<i>Teine osa. Nähtamatu ajaleht</i>	105
VÕÕRAMAA NAINED	193
<i>108. tänav</i>	197
<i>Heast perekonnast neiu</i>	211
<i>Pärast laevahukku</i>	228
<i>Talendid ja austajad</i>	241
<i>Needsamad ja González</i>	249
<i>Jutuajamised</i>	257
<i>Tänaval ja kodus</i>	267
<i>Ma tahan koju</i>	279
<i>Operatsioon „Laul”</i>	293
<i>Otsige papagoid!</i>	303
<i>Happy end</i>	311
<i>Elusa autori kiri Maria Tatarovitšile. Epiloogi asemel</i>	314

LEIVATÖÖ

ESIMENE OSA

NÄHTAMATU RAAMAT

EESSÕNA

9

Võtan sule pihku, ärevus rinnas. Keda huvitavad äpardunud kirjamehed ülestunnistused? Mida õpetlikku võib tema pihtimuses olla?

Ka ei ole minu elu väliselt traagiline. Ma olen täiesti terve. Mul on sugulased, kes mind armastavad. Mulle ollakse alati valmis pak-kuma tööd, mis tagab normaalse bioloogilise eksistentsi.

Veelgi enam, mul on lausa eeliseid. Mul on kerge võita inimeste poolehoidu. Ma olen pannud toime kümneid kriminaalseid tegusid ja jäänud nende eest karistamata.

Ma olen olnud kaks korda abielus ja mõlemad abielud on olnud õnnelikud.

Lõpeks, mul on koer. Aga see märkus on juba liiast.

Miks on mul siis tunne, et ma olen füüsilise katastroofi äärel? Kust on tulnud see lootusetu tunne, et ma olen eluks kõlbmatu? Mis on minu ängistuse põhjuseks?

Ma tahan selles selgusele jõuda. Mõtlen selle üle kogu aeg. Unistan ja loodan esile kutsuda õnne viirastuse...

Mul on kahju, et kõlas just see sõna. On ju õnnega seotud kujut-lused piiritud kuni nullini välja.

Ma tundsin meest, kes kinnitas tõsimeeli, et tema õnn oleks täielik, kui majavalitsus vahetaks tal kanalisatsioonitoru ära...

Mind on haaranud mingi rahutus. Ahaa, arvatakse nüüd, ta peab end tunnustamata geeniuseks!

Oh ei! Selles asi ongi, et ei pea! Ma olen kuulnud oma juttude kohta sadu, tuhandeid arvamusi. Ja mitte kunagi, mitte üheski, ka kõige närusemas ja fantastilisemas Peterburi seltskonnas ei ole mind kuulutatud geeniuseks. Isegi siis mitte, kui geeniusteks kuulutati Goretski ja Haritonenko.

(Selgitan. Goretski on romaani autor, mis kujutab endast kümme lehte valgustatud fotopaberit. Ja Haritonenko kõige küpsema romaani peategelaseks on preservatiiv.)

1
0

Ma võtsin sule kätte kolmteist aastat tagasi. Olen kirjutanud romaani, seitse jutustust ja nelisada lühipala. (Kui käega katsuda, siis on rohkem kui Gogolil!) Ma olen veendunud, et minul ja Gogolil on ühesugused autoriõigused. (Kohustused on erinevad.) On vähemalt üks ja võõrandamatu õigus. Õigus kirjutatu avaldada. See tähendab õigus surematusele või läbikukkumisele.

Aga miks suure riigi arvukad organid, isikud ja institutsioonid seda minu nii loomulikku, püha ja ainulist annet maha suruvad?!

Ma pean sellest aru saama.

Ma ei hakka kompositsiooniga vaeva nägema. Püüan segaselt, pikalt ja arusaamatult esitada oma „loomingulise” eluloo. See saab olema minu käsikirjade seikluste kirjeldus. Tuttavate portreed. Dokumendid...

Kuidas ma peaksin seda kõike nimetama – „Toimik”? „Ühe literaadi ülestähendused”? „Kirjand vabal teemal”?

Mis tähtsust sel on? Raamat on ju nähtamatu...

Teisel pool akent on Leningradi katused, antennid ja kahvatu taevas. Katja teeb koolitükke. Foksterjer Glafira, kes sarnaneb kasehaluga, istub tema jalge ees ja mõtleb minust.

Aga minu ees on leht paberit. Ma pean minema üle selle valge lumise tasandiku üksinda.

Leht paberit – õnn ja needus! Leht paberit – minu karistus...

Kuid eessõna on pikaks veninud. Alustame. Alustame kasvõi sellest.

ESIMENE KRIITIK

Enne revolutsiooni oli Agnia Frantsevna Mau õukonna veneroloog. Sellest on möödas kuuskümmend aastat. Agnia Frantsevna oli alatiseks säilitanud õukonna uhke aplombi ja tohtri otsekohesuse. See Mau ütles meie korterivolinikule polkovnik Tihhomirovile, kes astus tema Bologna koera käpa peale:

„Te olete kohutav pask, mu kolonel! Aga ärge pange pahaks...”

Tihhomirov elas vastastoas, tema parteiline omakasupüüdmatlus oli ta surunud vastikusse ühiskorterisse. Ta püüdis oma võimu maksma panna ja vihkas Maud tole aristokraatliku päritolu pärast. (Tihhomirovil endal polnud päritolu ollagi. Tema oli direktiivide sünnitis.)

„Nõiamoor!” müristas ta. „Fašist! Teiega ei lähe ma ühe põllu peale kakama ka mitte!”

Vanamutt lõi pea nii hoogsalt püsti, et tema tilluke kuldmedaljoni kerkis õhku:

„Kas teie kõrval kakada on tõesti nii suur au?!”

Luitunud suled tema kübaral vappusid raevukalt...

Mina olin Tihhomirovi arvates liiga peenutsev. Mau meelest olin ma ääretult vulgaarne. Kuid Agnia Frantsevna vastu oli mul võimas relv: viisakus. Tihhomirovit aga tegi viisakus valvsaks. Ta teadis, et viisakusega maskeeritakse pahesid.

Ükskord rääkisin ma ühistelefoniga. See jutuajamine ärritas Tihhomirovit kohutavalt oma ülimalt intellektuaalsusega. Umbes

kümme korda marssis ta kitsast ühiskoridorist läbi. Käis kolm korda peldikus. Pani tee tõmbama. Nühkis oma igati argised kingad võimalistena veiklema. Miskipärast lükkas oma mopeedi kööki ja jälle tagasi tuppa.

Mina muudkui rääkisin. Ütlesin, et Lev Tolstoi on sisuliselt väikekodanlane. Et Dostojevski läheneb postimpressionismile. Et Balzaci puhul pole apertseptioon orgaaniline. Et Ljuda Fedossenko tegi abordi. Et Ameerika proosas jääb puudu kosmopoliitilisest fermentist...

Tihhomirov ei pidanud vastu.

Ta riivas mind nimme oma lameda kõhuga ja kukkus räuskama: „Kirjanik! Vaadake ometi – kirjanik! See on siis kirjanik!... Niisugused kirjanikud tuleks maha lasta!”

1
2

Kui ma oleksin tookord teadnud, et see vaimsest ülepingest kurnatud korterivoliniku räuskamine määrab ära minu elu pikkadeks aastateks!

„Niisugused kirjanikud tuleks maha lasta!...”

Ma olen vist vea sisse lasknud. Peab ikka olema õige vähegi järjekindlust. Näiteks kronoloogias.

Esimene kirjanduslik impulss – vaat sellest ma alustangi.

See oli 1941. aasta oktoobris. Baškiiria, Ufa, evakuatsioon, ma olin kolm nädalat vana.

Kunagi olen ma selle juhtumi kirja pannud...

SAATUS

Minu isa oli draamateatris lavastaja. Ema oli samas teatris näitleja. Sõda neid lahku ei viinud. Lahku läksid nad märksa hiljem, kui kõik oli hästi...

Mina sündisin evakuatsioonis, neljandal oktoobril. Möödus kolm nädalat. Ema kõndis vankrit lükates puiesteel. Keegi võõras mees peatas ta.

Ema rääkis, et mehe nägu oli inetu ja kurb. Ja mis peaasi: täiesti lihtne, nagu külamehe oma. Ma arvan, et ta nägu oli lisaks veel ka tähendusrikas. Miks siis muidu mäletas ema seda elu lõpuni.

Tavalistes riietes võõras tundus olevat täiesti terve.

„Andke andeks,” ütles ta nõutul pilgul, aga otsustavalt, „ma tahaksin seda väikemeest näpistada.”

Ema sai pahaseks.

„Mida te veel ei taha!” ütles ta. „Äkki tahate ka mind näpistada?”

„Vaevalt küll,” rahustas teda võõras.

Ja lisas siis: „Kuigi hetk tagasi oleksin ma enne vastamist järele mõelnud...”

„Käib sõda,” ütles ema juba leebemalt, „püha sõda! Tõelised mehed hukuvad rindel. Mõned aga jalutavad puisteel ja esitavad imelikke küsimusi.”

„Jah,” nõustus võõras nukralt, „käib sõda. See käib ka meist igaühe hinges. Jääge hüvasti.”

Siis aga lisas: „Te lõite mu südamesse haava...”

Sellest möödus kolmkümmend kaks aastat. Ma lugesin artiklit Andrei Platonovist. Selgus, et Platonov elas Ufas. Tõsi, väga lühikest aega. Kogu neljakümne esimese aasta oktoobrikuu. Ja veel üks asi: tal juhtus seal õnnetus. Kohver koos kõigi käsikirjadega läks kaduma.

Mees, kes mind näpistada tahtis, oli Andrei Platonov.

Ma rääkisin sellest kohtumisest sõpradele. Mu kurvameelsed sõbrad ütlesid, et see ei pruukinud olla Andrei Platonov. Kas siis puisteedel vähe salapäraseid tüüpe ringi hulgub...

Mis nad jamavad! Kirjeldatud loos olen isegi mina täiesti väljaspool kahtlust! Mis siis veel Platonovist rääkida?!...

Ma mõtlen sageli varga peale, kes varastas ära kohvri, milles olid käsikirjad. Varas oli ilmselt rõõmus, kui Platonovi kohvrit nägi. Ta arvas, et selles on piirituseplasku, ševiotmantel ja suur tükk loomaliha. See, mis ta kohvrast leidis, oli kangem kui piiritus, väärtuslikum kui ševiotmantel ja kallim kogu meie planeedi loomalihast. Lihtsalt

varas ei teadnud seda. Ilmselt oli ta sündinud ilma igavese hädavarena. Tahtis rikkaks saada, aga sai endale ainult tühja kohvri. Mis võib veel kurvem olla?

Küllap viskas tõbras käsikirja kraavi, kus see mädaneski ära. Kraavis või lausahtlis lebav käsikiri on sama hea kui mullune ajaleht – vahet pole.

Ma ei arva, et Andrei Platonov kaotsi läinud käsikirja pärast ülemäära kurvaks jäi. Niisugustel puhkudel arutlevad tõelised kirjaniidud nii:

„Päris hea, et mu vanad käsikirjad kaduma läksid, nad ei olnudki täiuslikud. Nüüd olen ma sunnitud kirjutama jutud uuesti ja nad tulevad paremini välja...”

1
4

Kas just nii tegelikult oligi? Mis tähtsust sel on?! Ma arvan, et ajame ilma notarita läbi. Minu hing nõuab seda kohtumist. Miks ma siis muidu juba lapsest peale unistasin kirjandusest? Ja nüüd püüan leida sõnu...

ALGUS

Ma olen sunnitud tegema teatavaks mõned oma eluloo seigad. Muidu jääb paljutki segaseks. Ma teen seda lühidalt, punktiiri kasutades.

Paks häbelik poiss... Vaesus... Ema lahkus enesekriitiliselt teatrist ja töötas korrektorina...

Kool... Sõprus Aljoša Lavrentjeviga, kellel käis koolis järel Ford... Aljoša tegi ulakusi, mulle tehti ülesandeks teda kasvatada... Siis võeti mind suvilasse kaasa... Minust sai väike guvernöör... Ma olin targem ja lugesin palju... Ma teadsin, kuidas täiskasvanutele meele järgi olla...

Tagahoovid... Tärkav poolehoid plebeide vastu... Unistused jõust ja kartmatuses... Surnud kassi matused kuuride taga... Minu

hauakõne, mis pani Žanna, elektriiku tütre silmist pisarad voolama... Ma oskan rääkida, pajatada...

Lõpmatu rida kahtesid... Ükskõiksus täppisteaduste vastu... Tüdrukute ja poiste segakool... Tüdrukud... Alla Gorškova... Minu talitsematu keel... Kohmakad epigrammid... Seksuaalse süütuse ränk koorem...

1952. aasta. Ma saatsin ajalehte „Leninskije Iskrõ” neli luuletust. Üks oli muidugi Stalinist. Kolm ülejäänut loomadest...

Esimesed jutud. Need avaldati lasteajakirjas „Kostjor”. Meenutavad keskmiste professionaalide kõige halvemaid lugusid...

Luulega tegin igaveseks lõpu. Süütusega samuti...

Küpsustunnistus... Tööstaaž... Volodarski-nimeline trükikoda... Sigaretid, vein ja meestejutud... Kasvav huvi pleebsi vastu. (See tähendab, et ei olnud mitte ühtegi intelligentset sõpra.)

Ždanovi-nimeline ülikool. (Ei kõla halvemini kui „Al Capone nimeline ülikool”.) Filoloogiateaduskond... Popitegemine... Üliõpilaste kirjanduslikud katsetused...

Lõpmatud eksamite ümbertegemised... Õnnetu armastus, mis lõppes abiellumisega... Tutvumine Leningradi noorte luuletajatega – Reini, Naimani, Brodskiga... Tolle aja kõige populaarsem inimene oli Sergei Volf.

VEENE KIRJASÕNA VANAISA

Meid tutvustati restoranis. Volf meenutas plakatil kujutatud Ameerika töötut. Teksased, kampsun, kortsus ruuduline pintsak.

Ta jõi viina. Ma kutsusin ta fuajeesse ja seletasin oma asja segaselt, ilma tunnistajate juuresolekuta. Ma tahtsin, et Volf loeks minu jutud läbi.

Volf oli kärsitu. Ma taipasin alles hiljem – viin läks soojaks.

„Lemmikkirjanikud?” küsis Volf lühidalt.